

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Formanden skriver	side 2
Saxgård ved Sønderborg	side 3
Tvingsbro	side 8
Vindt Mølle ved Viborg	side 10
Soldaterminder fra krigen 1864	side 12
Nyt fra kredsene	side 14
Ordener hænger man på idioter	side 16

Tidsskrift for
Dansk Slægtsgårdsforening

Oktober-november 2014

Nr. 432 - 70. årgang

Saxgård ved Sønderborg

SLÆGTSGÅRDEN

LÆR AF FORTIDEN - LEV I NUTIDEN - VIRK FOR FREMTIDEN

Stiftet 5. juli 1941

www.slaegtsgaardsforeningen.dk

Forretningsfører:

Inger M. Hansen, Svalevej 13, 4440 Mørkøv, tlf. 59 27 59 77.
E-mail: imhan@post.tele.dk

Ejendomskonsulent:

Chefkonsulent
Michael Munthe Fog
Landboforeningen Gefion
Fulbyvej 15, 4180 Sorø
tlf.: 57 86 53 00
mmf@gefion.nu

Chefrådgiver Skat
Poul Hjorth
LandboMidtØst
Asmildklostervej 11, 8800 Viborg
Tlf. 87 28 22 00 / mobil 29 99 57 24

Hovedbestyrelsen:

Formand:
Peder Mouritsen
»Sædding Storgård«
Kvongvej 40, Sædding,
6830 Nr. Nebel - tlf. 75 28 73 21
p.mouritsen@sikmail.dk

Næstformand:
Karen Jacobsen
Melbyvej 3, 5610 Assens
tlf. 64 71 23 60
kj@osterbygaard.dk
(Formand: Fynskredsen)

Jens Brogaard Jensen
»Maglehøjgård«, Hammerbakke 3
4050 Skibby, tlf. 47 52 99 18
jbj@gefion.nu
(Formand: Nordsjællandskredsen)

Mogens Frigaard,
»Frigård«, Yppernemøllevej 10,
Nyker, 3700 Rønne, tlf. 56 96 30 02
mogens.frigaard@dlgtele.dk
(Formand: Bornholm-kredsen)

Karen Andersen,
»Baungård«, Vollerupvej 70, 4400 Kalundborg
tlf. 59 50 20 13
ok@dlgpost.dk
(Formand: Vestsjællandskredsen)

Knud Pedersen
Kildemosegård
Egeskovvej 18, 4700 Næstved
tlf. 55 44 51 17
kgkildemosegaard@privat.dk
(Formand: Sjælland Syd.)

Mogens Høge Hansen
»Hjørnegård«, Lundbyvej 25, Ønslev,
4863 Eskilstrop - tlf. 54 45 46 25
(Formand: Lolland/Falster kredsen)

Jens M. Knudsen
Kalmargårdparken 1,
Marstrup
6100 Haderslev
tlf.: 74 57 51 65
jens@kalmargaard.dk
(Formand: Haderslevkredsen)

Chr. A. Krogh
Majbølvej 17,
6470 Sydals
tlf. 74 41 53 12
(Formand: Det sydlige Sønderjylland)

Jens Ulrik Tarpgaard
»Tarpgård«, Tarpvej 13,
Vedersø
6990 Ulfborg,
tlf.: 21 42 13 83
tarpgaard@ofir.dk
(Formand: Ringkøbingkredsen)

Steffen Buch Juul
Jægergården
Høllundvej 6,
Høllund,
7100 Vejle.
Tlf: 75 86 54 93.
svend-juul@hotmail.com
(Formand: Vejle-kredsen)

Anne Lis Ladefoged
»Ingvorstrup Hovedgård«
Ingvorstrupvej 7, Revn,
8500 Grenå,
tlf: 86 30 17 77
(Formand: Århuskredsen
og Arkivudvalget)

Gunhild Olesen Møller,
»Bronzehave«, Strædet 38,
7990 Øster Assels.
Mobil 23 32 92 10.
(Formand: Midtjysk kreds)

Niels Holger Fisker,
"Mosegården"
Nøragervej 3,
Gelstrup
9240 Nibe.
Tlf.: 98 35 13 39
(Formand: Himmerlandskredsen)

Niels Ole Volhøj
"Volhøj"
Bettevej 38,
V. Tversted,
9881 Bindslev
tlf. 40 89 74 92
enovolhøj@mail.dk
(Formand: Vendsysselkredsen)

Formanden skriver:

Der er så dejligt herude på landet. Markarbejdet er stort afsluttet og udbyttet har været godt. Majsens kvitteret for den varme sommer, så nu er siloerne fyldt prima foder til køerne. Med dette udgangspunkt, så er det trist, at priserne på vore produkter er så lave. Dansker landmænd er ganske uforskyldt kommet i klemme i storpolitikken. Landbrugsprodukterne har i mange år været en stor valutatjenende enhed, og landbrugets organisationer har forstået at placere produkterne på de internationale markeder. Behovet for danske landbrugsprodukter er overalt, og efterspørgselen er der også, set med forbrugernes behov. Desværre tager storpolitikken ikke hensyn til folks behov for næringsmidler.

Det er dog ikke alene storpolitikken, der spænder ben for landbruget. Den indenlandske politik gør det også. Miljøministeriets nye Naturplan Danmark vil tage et areal ud af drift svarende til Lollands areal. Naturplan Danmark lader landmændene alene tilbage med en regning på mindst 1.100.000.000 kr., fordi landbrugsjord i § 3 områder ikke må passes og plejes i overensstemmelse med god landbrugsdrift. Her er et eksempel på dansk politik, hvor man stiller større miljøkrav til os landmænd end det er tilfældet i vore nabolande.

Endelig vil jeg fremsætte det synspunkt, at det må være et udtryk for Danmarks velstand, at man kan tage så stort et areal ud af drift. Ikke alene landbrugsdriften taber beskæftigelse, det gør følgeindustrierne også. At fjerne så stort et areal af landbrugsjorden og dermed lader hånt om arbejdspladser og indtjening, er udtryk for ligegyldighed med vores erhverv.

Peder Mouritsen

Dansk Slægtsgårdsforenings årsmøde 2015 afholdes på Sandberg slot ved Sønderborg i dagene 30. – 31. maj. Den traditionelle fortur arrangeres fredag den 29. maj.

Adresseændringer

bedes meddelt foreningens sekretær:

Inger M. Hansen, Svalevej 13, 4440 Mørkøv. Tlf. 59 27 59 77

Slægtsgårdsarkivet:

Landbrugsmuseet,
Gl. Estrup, Randersvej 4,
8963 Auning,
tlf. 86 48 48 16, fax 86 48 41 82
E-mail:
arkiv@slaegtsgaardsforeningen.dk
Åbningstid: onsdag kl. 11-15.

Der er gratis adgang til arkivet, når man til billetsalget i porten oplyser, at man kun skal på arkivet.

Arkivarer:

Else Skovbo Jensen,
Kløvervej 5,
8850 Bjerringbro. Tlf.: 86 68 40 47.

Inge Nissen
Tåsingegade 22 st. tv.,
8200 Århus N.
Tlf: 86 10 43 31 / 23 74 10 37.

Redaktion:

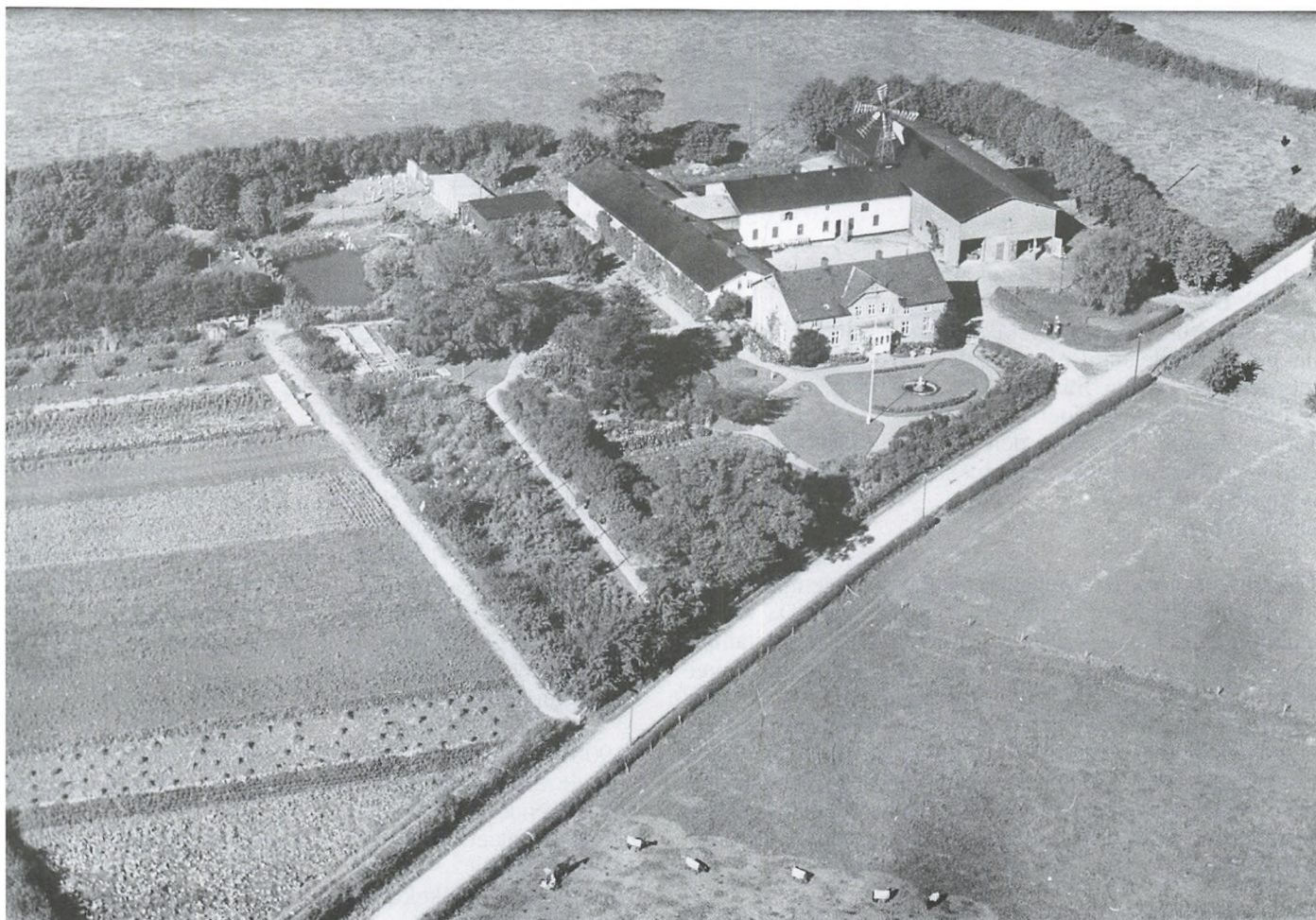
Ole G. Nielsen
Bøgeparken 25 B
4241 Vemmelev
Tlf. 24 93 34 12
OleGN@mail.tele.dk

Nr. 433 udkommer omkring den 20. december 2014.

Eftertryk tilladt med kildeangivelse.

Tryk: Jannerup AIS
Ndr. Ringgade 74
4200 Slagelse
Tlf. 58 52 52 22
jannerup@jannerup.dk

Saxgård ved Sønderborg

Saxgård 1930

På vejen fra Sønderborg ud til flyvepladsen halvøen Kær passerer man Saxgård, der ejes af Karina og Jacob Sander-Larsen. Det er Jacob Sander Larsens hjem, og han fader, Helmer Sander-Larsen har lagt et meget stort arbejde i gården og sognets historie, hvilket ligger til grund for denne artikel.

Udflytning

Gården ligger indtil udflytningen, 1794-95, i Ulkebøl på et stykke jord, som stadig hører til gården.

Det kaldes Husstedet og var på ca. 2,5 ha. Arealet er i dag gennemskåret af omfartsvejen. Selve gården har ligget overfor Jes Petersens ejendom, matr. 14, Kydsminde.

Dengang var gården på 53 tdr. 2 skæpper, 35 rod inklusive udlagt til kådnerland, skoleland, husfogedland og indersteland.

Jeg har selv pløjet adskillige mursten og kampesten op der. Hans Clausen Sørensen ville helst undgå udflytning, men måtte finde sig i lodtrækningen, ligesom naboerne. Han måtte flytte til Ulkebøl Nørremark, hvor gården opførtes ved Saxmosen og fik navn efter denne, Saxgaard. Mosen lå vest for gården, og marken hedder stadig Saxmose. Mosen er i dag opfyldt med jord.

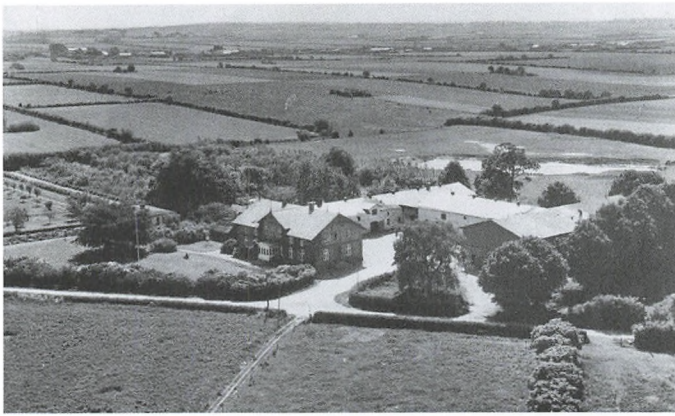
Navnet Saxgaard findes første gang i konfirmationsregistret for året 1799, og denne skrivemåde bruges stadig.

Ejere:

- 1514 . . . Severyn Assersen
- 1524-1543 Severin Christensen
- 1602 . . . Laurids Thordsen
- 1642 . . . Christen Petersen
- 1671 . . . Christen Sørensen
- 1690 . . . Christen Sørensens enke mor til
- 1692 . . . Hans Sørensen far til
- 1734 . . . Claus Hansen Sørensen
- 1751 . . . Hans Esbensen g.m. C.H.S.`enke
- 1757 . . . Hans Clausen Sørensen, søn af C.H.S. far til
- 1798 . . . Claus Hansen Sørensen far til
- 1834 . . . Peter Clausen Sørensen
- 1868 . . . svigersøn Mathias Mathiesen fra Angel
- 1892 . . . Jørgen Jensen fra Snogbæk, svigerfar til
- 1911 . . . Helmer Sander-Larsen far til
- 1946 . . . Jørgen Sander-Larsen
- 1961 . . . Maren Sander-Larsen enke og mor til
- 1965 . . . Helmer Sander-Larsen far til
- 2006 . . . Jacob Sander-Larsen

1892-1911. Jørgen og Marie Jensen

Jørgen Jensen var født den 12.juni 1842 i Snogbæk og døde den 8. januar 1914 på Saxgaard. Jørgen Jensen er

Saxgård 1950

født på gården matr. 14 i Snogbæk senere kaldt "Lyskildegård". Den var købt af hans far, Jacob Jensen.

Jørgen Jensen overtog Lyskildegård i 1868. Gården fik navnet Lyskildegård efter, at der havde været elektricitetsværk på gården fra 1906–25, hvorfra man forsynede Snogbæk med elektricitet.

Jørgen Jensen blev gift den 1. juni 1869 med Marie Cathrina Marcussen fra Snogbæk, (8. december 1847- 4. november 1939).

De fik 9 børn.

Jørgen Jensen var en foregangsmand på mange måder. Han overtog fødegården i Snogbæk, 26 år gammel. Da var der et almindeligt bondegårdsmejeri med mælkebøtter, stampekerne og et lille osteri. I 1872 begyndte han at købe mælken fra 3-4 naboer. Mælken blev behandlet i et vandmejeri, som hans kone passede. I 1876 byggede han et større mejeri og behandlede mælken fra Øster Snogbæk og Blans Vestermark. I 1879 blev Snogbæk Fællesmejeri en kendsgerning. Da blev der tegnet en 10 års overenskomst med de omkring liggende landmænd. Til at lede mejeriet ansatte Jørgen Jensen en mejerske, Anna Lorensen fra Varnæs.

Han gik over til centrifuge, drevet af en petroleumsmotor, den første af sin art i Slesvig.

Efterhånden begyndte han at hente mælken selv hos de landmænd, som boede længst borte.

Til det brug, anskaffedes 3 særlige mælkevogne, som hver fik et navn malet på bagsmækken, *Fylla*, *Skjold* og *Thor*. Kuskene kom i daglig tale til at hedde kaptajn, man talte således om "*Kaptajnen på Fylla*" o.s.v.

For året 1889-90 foreligger der en oversigt over leverancen af mælk, nemlig 1.530.126 pd. mælk fra 340 leverandører. Og der blev købt 55.913 pd. Smør.

I firserne købtes jord fra en nabogård og forpagtede yderlig en del jord. Senere begyndte han på frøavl og fremavl af korn. Han udviklede den såkaldte "Nordslesviger kæmperug", og senere "Snogbæk kæmperug". Han brugte kunstgødning i stor stil.

Han havde også et større svinehold på et par hundrede grise, det var mange efter datidens forhold. De gav megen staldgødning, som havde stor værdi i markdriften. Hans egen halmproduktion var ikke stor nok til at dække behovet til strøelse. Der blev købt en del halm, og til afhentning af halmen, havde han lavet en ualmindelig lang vogn, som vakte stor opsigt.

I september 1891 trak et tordenvejr over egnen fra syd. Fra Angels nordkyst til Pøls Rev blev 4 gårde antændt, deraf Jørgen Jensens mejerigård. Samme dags formiddag var der blevet leveret 50 store fedesvin fra gården. Det var meget heldigt.

Jørgen Jensen solgte ejendommen som brandtomt til Hans Christian Lei.

Den 1. april 1892 købte Jørgen Jensen så Saxgaard af enkefru Anne Marie Matthiesen. Han gav 80.000 mark for Saxgaard. Også på Als var skæbnen ham ikke god, idet Saxgaard nedbrændte til grunden, ved lynild d. 29. maj 1892. De gamle bygninger var forsikret for 1.500 mark. Det var lavt, idet de nye kostede 4.700 mark, men Jørgen Jensen tog fat med frisk mod, og startede fra grunden med at bygge gården op igen.

På Saxgaard dræned og merglede han hele gården. Det første år havde han 16 mand i gang med at dræne. Det gav et stort udbytte. I 1900 avlede han den bedste havre, der nogensinde var opvist og fortsatte med frøavl i stor stil.

I juni måned 1903 startede han "Alsisk Frøavlserelskab" med ham selv som formand. Frøene behandlet på loftet over heste- og svinestalden på Saxgaard. Det har altid heddet "frøloftet". Deroppe stod maskinerne til behandling af frøene. I min drengetid hang der 3 store aksler med remskive af forskellige størrelser.

Maskinerne blev ifølge min farmor drevet af petroleumsmotor eller vindmotoren. Flere af nabolandmændene begyndte at levere frø til Jørgen Jensen. Det blev efterhånden så omfattende, at det var naturligt at starte en forening.

I 1910 flyttede selskabet til Sønderborg hvor foreningen købte Jernbanegade 4 i Sønderborg, hvor der blev indrettet frørenseri, tørreri, kontor og ekspeditionslokaler.

I 1938 overgik firmaet til et aktieselskab under navnet "Alsisk Frøavl A/S, Sønderborg".

Senere blev firmaet overtaget af Dæhnfeld frø.

I 1908 havde nogle landmænd fra Fyn en udflugt til Als, hvor de blandt andet besøgte Saxgaard. I deres program stod følgende:

Saxgaard har et areal på 41 ha samt 65 ha i forpagtning (Bokegegaard).

Besætning: 38 malkekøer, 45 søer, 10 fedesvin og 11 heste. Sædskiftet er frit, af arealet benyttes;

50 ha til korn, 17 ha til moderroer, 10 ha til kløver, 2 ha vedv. græs, 2 ha til lucerne, 10 ha foderroer, 4 ha til kartofler, 5 ha havekultur.

Af kunstgødning bruges årligt:

17.000 pd. 18 % superfosfat, 4.000 pd. kali gødning, 9.000 pd. chilesalpeter og 9.000 pd. ammoniak.

Håndbog for landmænd i Nordslesvig

Artikler fra Håndbog for landmænd i Nordslesvig. Udgivet af Mads Jensen i 1900 under medvirkning af ansete landmænd i Nordslesvig, bl. a. Jørgen Jensen:

Vindmotor

Min vindmotor er en såkaldt Keglevindmotor, patenteret af Maskinbygger Sørensen i Skanderborg og leveret af Theodor Reuter & Schumann i Kiel. Motoren har seks arme eller vinger og et vindfang på 28 fod. (8,40 m.) Konstruktionen ved vindfanget er den samme som ved professor Poul la Cours forsøgsmølle ved Askov. Ved hjælp af et fortrinligt reguleringssystem, der sker ved at påhænge lodder (50 kg) efter den kraft, der fordres af motoren, arbejder den meget støt og jævnt og kan benyttes i den stærkeste blæst. Efter vindfangets størrelse udvikler den en forbausende kraft, indtil 12 hestes kraft. Ved den kraftudvikling arbejder en 4 hestes tærskemaskine, en 6 a 8 hestes gruttekværn, en hakkelsemaskine, en kageknuser, en roerasper og et pumpeværk, der pumper vand op i en beholder, hvorfra vi får

springvand både i stalden, i stuehuset og i haven. Ved god blæst kan vi sætte de fleste af de nævnte redskaber i gang på én gang og alt går sin rolige og sikre gang, og motoren regulerer sig selv efter det kraftforbrug, der fordres, så vindstød mærkes slet ikke, det afkræftes af regulatoren.

Foruden at vi tærsker en stor del sæd af og skjærer hakelse til 6 a 8 heste, samt pumper alt vandet til hele ejendommen, males der over 1000 sække korn til besætningen, og knuses ca. 70 centner kager og lige så mange centner havre. Ved det arbejde motoren udfører, spares der ikke så lidt hestekraft, både ved tærskningen, hakkelskjæringen og møllekjøring og håndarbejde ved pumpningen af vandet, men motoren sparer heller ikke så lille en sum i rede penge, der ellers måtte ud, ca. 600 Mk. årlig til malepenge for at få kagerne og havren knust.

Motoren har kostet færdig opsat 1900 Mark, foruden de forskellige transmissioner. Ved en mindre bondegård havde vingefanget ikke behov for at være så stort, hvorved motoren ville blive en del billigere.

Da arbejdet ved bygningen og opstillingen er solidt gjort og alle materialer enten er af stål eller smedjern, er der heller ingen reperaturer. For at den ikke skal ruste, bliver den malet én gang hvert år og det eneste direkte forbrug den fordrer, for den kraft den leverer, er, at den skal smøres en gang imellem.

Nordslesvigsk 6 radet Kæmpebyg

Efter ønske af Mads Jensen sendes denne opskrift, angående min 6 radede ny bygsort til "Håndbog for Landmænd". I foråret 1883 fik jeg en sæk 4 radet byg sendt fra Saksen. På en rejse jeg gjorde derned i sommeren 1882, så jeg den nævnte bygsort og fik lyst til den; men den viste sig ikke heldig under vort klima. Trods det, fik den sending dog betydning. Da vi høstede byggen, blev jeg vaer, at der stod et enkelt 6 radet aks hist og her ind mellem de 4 radede. Jeg fik lyst til nærmere at undersøge den 6 radede varietet, der enten havde forvildet sig ind imellem den 4 radede eller måske var en krydsning. Aldrig havde jeg set så kjønt og fuldt besat et aks, og da strået udmærkede sig både ved sin stivhed og længde, samlede jeg sammen på de aks, der lod sig finde. I det hele fik jeg 10 aks, som jeg opbevarede vinteren over godt gjemt i mit Chatol.

I foråret 1884 blev kjærnen af de 10 aks plantet i haven og ligeledes i 1885. I 1886 havde jeg så mange, at jeg såede et lille stykke på marken med radsåmaskinen. Allerede i 1888 kunne jeg tilså hele mit bygareal fra de 10 aks, der på denne mærkelige måde kom i mit værg. For at give bygget et kjendenavn blev det kaldt: "Nordslesvigsk 6 radet Kæmpebyg". Navnet stammer fra en af Nordslesvigsk Frøavlerforenings udstillinger, hvor den udstillede prøve vakte almindelig beundring, både ved stråets længde, dets stivhed og ved aksenes vel besatte rader og vel udviklede korn.

For at vedkommende bygsort fuldt ud skal lykkes, må den sås meget tidlig, den tåler til en rigelighed bedre kulden end en 2 radet byg, tillige bør den sås tynd, 20 a 25 % tyndere end andre sorter byg. Sagen er, den skyder en stor mængde rodskud, så hver kjærne giver en hel busk. Den lykkes bedst på lerjord i god gødningskraft, hvor den rigelig kan udfolde sine gode egenskaber.

Amerikansk Kultivator

I flere år har jeg brugt en Amerikansk Kultivator, og har fundet det redskab, som eet af de allerbedste kultiverende redskaber, som vi har i landbrugets tjeneste.

Kultivatoren er anbragt på et støttestel, der bæres af to hjul, derved har man fuldstændig rådighed over dens dybde-

gåen, noget der er af stor vigtighed for et redskab, der skal arbejde i jorden.

Kultivatoren ligner noget en hesterive, er ca. 3 meter bred, med 15 tænder anbragt i 3 rækker, 5 i hver, tænderne er flade, ca. 2 tommer brede, af det bedste fjederstål og har form, længde og stilling som tænderne i en amerikansk hesterive. Trækraften retter sig efter, om jorden er hård eller løs; er den meget hård, som fast grøn jord, skal der 3 stærke heste til for at trække den, er jorden løs og redskabet ikke skal gå så dybt, kan 2 heste trække den. Når der arbejdes med den, kjører kusken blot hestene, da tænderne er af fjederstål, rækker de sig ud, hvor jorden er hård, og trækker sig atter sammen. Derved kan der aldrig sætte sig noget fast på tænderne, den holder sig stadig ren for græsrodde og halm, der kan findes i jorden.

Her på gården benytter vi den grumme meget. Da der sås hvede i grøn jorden, bliver den grundig bearbejdet, førend den pløjes på både langs og tværs. Kultivatoren kan fuldstændig rive og hakke grønsværet i stykker. Senere bliver jorden pløjet med bjærgplov, får kunstgødning og tilsåes med hvede.

I de senere år har vi dog benyttet skrælploven først, og har først en 3 uger efter bearbejdet jorden grundigt med kultivatoren, på vores faste jorder, kan vi på den måde fordele kraftudviklingen noget, på mindre faste jorder vil en skrælplojning kunne spares, da der langt fra ved grøn jordens brydning skal udvikles stor kraft.

Om foråret benyttes den i stedet for Foghs patentharve og andre redskaber, også at dække sæden med, hvor der ikke sås med radsåmaskine. Om vinteren og i foråret benyttes den til at blande gjødningen med muldjorden, straks efter at den er påkjørt. Ved at give jorden en tand af kultivatoren, bliver gjødningen blandet med muldjorden, det sparer ofte en pløjning og kan gjøres meget hurtigere. Der er ingen fare for, at den slæber gjødningen sammen, om end der også er nogen strøelse i den, der ikke er opløst. Efter min erfaring, som dog strækker sig over nogle år, må jeg tilstå, at det er et fortrinligt kultiveringsredskab; blot det ikke var så dyrt, ville det være at anbefale til alle landbrug, små som store. Prisen er ca. 160 mark.

Bjærgploven

I afhandlingen om kultivatoren, blev bjærgploven også nævnt, den er én af de nyere redskaber, som har tiden for sig. Bjærgploven, eller som den i almindelig kaldes, vendploven, har 2 plovlegemer ovenover hinanden. Når der påbegyndes en pløjning af en mark, tages den første fure fra den ene side; når man har nået til enden af ageren, kan man ved hjælp af en sindrig mekanisme, sætte den andet plovlegeme for og kjøre tilbage i den samme fure, og så fremdeles, indtil marken er pløjet.

På en slig pløjet mark findes der ingen agerfure, alt ligger som en plan flade, når man så kommer med de andre redskaber, kultivatoren, radsåmaskinen, høstmaskinen og hesteriven, er der ingen forhindringer, der forstyrrer, alt kan gå sin jævne, rolige gang.

1911-1946. Helmer og Katrine Sander-Larsen

Datteren Katrine blev gift med Helmer Sander-Larsen fra Hornsyld ved Horsens. Helmer, som var søn af dyrlæge og gårdejer Sander Ludvig Larsen "Elisedal", var uddannet gartner. Han var karl på Saxgaard den 1. april 1893 til 1. april 1895. Var soldat i København og drev gartneri på Elisedal indtil den 1. april 1900. Rejste til Saxgaard igen, blev gift med Katrine den 26. oktober 1900 i Ulkebøl Kirke. De bestyrede Bokegegaard indtil den 1. april 1911, hvor de købte Saxgaard for 120.000 mark.

I 1937 var besætningen på 25-30 malkekøer, 20 ungdyr og 2 tyre af Dansk malke race. Mælkeydelsen var 3762 kg mælk og 3,59 % fedt. Mælken leveredes til Sønderborg Andelsmejeri. Der var 5 søer og der leveredes ca. 130 slagtesvin årligt. Der var tildelt 71 svinekort. Normalt var der 5 arbejdsheste og 200 høns.

I 1935 blev der gravet og leveret ca. 10.000 m³ mergel til Ulkebøl sogn fra en mergelgrav, der blev gravet øst for bygningerne i marken Saxmose. Mergelen blev gravet op med en stor dampgravemaskine. Man var nede i 10 m dybde. Mergelen blev kørt ud til vejen i tipvogne på skinner, hvor bønderne kom med deres arbejdsvogne og hentede mergelen. Mergelgraven blev fyldt op i 1976 med jord fra det ny vandrehjem på Kærvej i Sønderborg.

Helmer plantede en del frugtræer. 5 rk. i haven, 2 rk. ved sydsiden af skoven ned til vandet, 10 pæretræer ved Havvejen, og en rk. blommetræer i marken nord for Havvejen. Syd for gården var der gartneri. Der blev bygget drivhus og mistbænke. Frugterne og grøntsagerne blev solgt på torvet i Sønderborg. Der var også ansat gartnere, bl.a. Peter Vehl fra Hestehave, Hans "Gartner" fra Fyn og Peter "Notmark" Hansen, som til sidst boede i Kær.

Helmer blev født 4. december 1872 i Hornsyld og døde 6. februar 1945 på Saxgaard. Katrine blev født 14. august 1876 i Snogbæk og døde 1963 på Saxgaard. De fik 10 børn.

Helmer var formand for brugsforeningen i Ormstoft, næstformand i Jydske Haveselskab, formand for kontrolforeningen og i 25 år formand for venstre vælgerforening i Ulkebøl. Siden 1920 Landvæsenkommissionær for området og repræsentant for Sønderjylland kreditforening.

Als Ægekspport.

Als Ægekspport blev startet i 1922 af Helmer Sander-Larsen, Saxgaard. Helmer havde en broder, der hed Einar Sander-Larsen, som var rejst til England. Han var ansat i et firma, som hed Richard Tricket, Tooley Street, London. Dette firma var medlem af London Egg Exchange, dengang et førende firma indenfor æghandel i England. På Einars foranledning startede Helmer med at samle æg ind hos landmænd i omegnen.

På Saxgaard blev der indrettet et ægpakkeri mellem hestestalden og svinestalden. Alle æg blev lagt på et transportbånd med bægre. Æggene blev kørt igennem et mørkt rum, hvor de blev gennemlyst og kontrolleret, så de var i orden. De blev pakket i store trækasser med 500 stk. i hver kasse. De blev transporteret til Esbjerg, og sejlet med skib til England. Samtidig begyndte Helmer, at sælge æg til omegnens bagere og købmænd.

Helmer og Einars bror i Hornsyld, som hed Gunnar, begyndte også med en ægforretning, Hornsyld Ægforretning.

I 1935 blev sønnen Thorolf leder af Als Ægekspport. Der blev bygget en bungalow i Saxgaards have til hans familie. Man samarbejdede med et grossererfirma Kaj Johansen i København. Der stod Ja-Kaj på lastbilerne.

De overtog Als Ægekspport, da 2. verdenskrig brød ud, og eksporten til England gik i stå. Thorolf fortsatte som leder af Als Ægekspport.

I 1946 blev forretningen flyttet til Bjerggade i Sønderborg, og Thorolf med familie flyttede til Arnkilgade 54.

På Saxgaard var der 2-3 lastbiler, som hentede æg. Der var 2 faste chauffører Jørgen Nielsen, Nørremark 14, hans kone Katrine passede gennemlysning af æggene, og Andres "Knækæg" Christensen, hans kone Louise pakkede æg. De boede i "Bungalowen" Tvedmark 3. Derudover var der yderligere 3 ansatte.

I Sønderborg var der normalt 2 lastbiler og en WV kassevogn, der blev brugt til bykørsel.

Normalt var der 3-4 chauffører og 6-8 ansatte i pakkeriet. Als Ægekspport blev nedlagt i 1978, da Thorolf fyldte 70 år.

1946-1961. Jørgen og Maren Sander-Larsen

Den 1. maj 1946 kom Jørgen og Maren Sander-Larsen hjem til Saxgaard fra Langdamgaard på Dybbøl. De købte Saxgaard for 150.000 kr. af Katrine, som flyttede over i bungalowen i haven. Der boede hun indtil sin død i 1963.

I 1946 var alle bygningerne næsten uændrede fra de blev bygget i 1892, med plads til 28 køer med opdræt og 100 slagtesvin.

Den 25. maj 1955 kl. 23 brændte den store trælade og overdelen af kostalden. Årsagen var en kortslutning i kartoffelkælderen i laden. Ingen dyr gik til, men alle maskiner brændte. I løbet af sommeren blev bygningerne opført igen. Kostalden blev forlænget med 3,6 m. Den blev moderniseret indvendig med ny bund og inventar. Der blev bygget et nyt malke rum midt for stalden. I laden blev der opført et frostsikkert roerum og ensilagesilo. Den gamle svinestald blev også moderniseret.

Der blev ikke plads til flere dyr, men de fik mere plads.

Branden blev ret dyr for ejeren, da forsikringerne ikke var så gode som de er i dag.

Et brugt 48" tærskværk blev købt på Vertemine. Værket ejedes i fællesskab med Peter Iversen Ulkebøl.

Markdriften var en 8. marksdrift, samt 1 ha kartofler, som blev solgt på GASA i Sønderborg. Der var stadig frugtræer og grøntsager fra Helmers tid. I en årrække leveredes jordbær, hindbær, æbler, kål og rabarber til GASA. Der blev i en årrække leveret rabarber til hospitalet i Sønderborg. Med tiden blev gartneriet og frugtræerne nedlagt og inddraget til marken.

Normalt var der 1 fodermester, 2 karle om sommeren, 1 karl om vinteren, 2 piger om sommeren og 1 om vinteren. I høstens tid var der daglejere og familie, som kom og hjalp, så der var liv på gården dengang.

Trækraften bestod af 5 arbejdsheste og 1 kørehest til gartneren og jumben. I 1950 købtes den første traktor, en lille grå Ferguson med 26 hk.

Jørgen er født 21. marts 1904 på Bokegegaard, død på Saxgaard 8. maj 1961.

Maren er født 27. oktober 1908 på Lindegaard i Strellev, død på Saxgaard 4. oktober 2009.

De fik 3 børn, Helmer, Anne og Karen Margrethe.

1961-1965. Maren Sander-Larsen.

I 1961 døde Jørgen pludselig, 57 år gammel. Maren drev gården videre med bestyrer, først Herluf Clausen fra Kær og senere sønnen Helmer, da han var færdig med landbrugsskolen.

Maren flyttede i aftægtsboligen Bungalowen i haven. Her boede hun indtil sin død 4. oktober 2009, næsten 101 år gammel, hun havde været samlingspunktet for familien.

Hun var meget haveinteressert og passede sin afdeling i mange år. Hun kørte bil til hun blev 90 år og var åndsfrisk til sin død.

1965 – 2006. Helmer og Gerda Sander-Larsen

Den 31. juli 1965 købte Gerda og Helmer Sander-Larsen, Saxgaard for 525.000 kr. Besætningen var da på 34 køer med opdræt, og der blev leveret 500 slagtesvin årligt. En fodermester passede køerne.

Fra 1. maj 1967 til 1. maj 1975 havde vi ingen medhjælp mere.

Den 26. april 1966 brændte loftet og taget over svinestalden og garagen. Det var en kortslutning i elinstallationen, og det gamle paptag var lidt utæt. Der gik ingen grise til. Da vi havde underforsikret, byggede vi selv taget op med lav rejsning, og udvidede stalden op til garagen.

I 1969 solgtes kørerne. Lufthavnen blev da bygget, og med den trafik, der ville komme, forudså vi, at det ville blive svært at få kørerne over vejen, og vi ville svine vejen til med jord, når roerne skulle hjem. Kostalden blev ændret til slagtesvin, og i 1971 lavede vi en stald på kostaldloftet med plads til 110 grise. Vi havde så plads til 480 slagtesvin. Den 10. marts 1972 tændte en pyroman ild i laden. Laden med alle maskiner, og loftet over den gamle kostald med 110 grise brændte. 2 dage efter tændte den samme pyroman ild til Johannes Christensens gård, Bagmose. Heldigvis blev pyromanen opdaget.

Ligesom i 1955 og 1966 kom alle naboer og hjalp med at rydde op efter branden. Det var en fantastisk hjælpsomhed, der blev ydet. Dengang betalte forsikringen ikke for oprydning, og den gang var der også folk på gårdene.

Vi havde heldigvis nogenlunde forsikret. Konsulent Filt Jensen blev byggesagkyndig og lavede tegningerne.

Tømrerfirmaet Helge Jacobsen og murermester Hans Jacobsen, Ulkebøl stod for opbygningen. Gennemkørslen mellem kostald og svinestald, kom med til stalden. Der blev bygget en ny svinestald vest for laden, i stedet for den på loftet. Der kom halvautomatisk udmugning i alle stalde. I laden blev der lavet et kornsiloanlæg til 2200 tdr. korn.

Til rejsegildet blev alle hjælpere inviteret, som tak for hjælpen.

1976 byggede vi en fritliggende svinestald til 380 slagtesvin, i 1977 den grønne lade, og i 1979 fjernede vi den gamle stald og garage op til stuehuset. Der blev bygget ny bagindgang, fyrrum, garage og en stald til 550 slagtesvin. I alt plads til 1290 svin og en produktion på 4200 slagtesvin årligt.

Vi fik ondartet lungesygge i besætningen, så produktionen gik nedad. I 1988 fik vi en aftale med Henrik Aarøe-Hansen om at købe hans MS smågrise. Den aftale eksisterer endnu i dag (2013 med en ny ejer).

Alle stalde blev tømt og desinficeret, der blev installeret vådfodring og bygget 1530 m³ gyllebeholder.

Siden er alle stalde blevet renoveret, endnu en gyllebeholder. Opbevaringskapacitet på 3300 m³. I 1997 byggedes en ny stald i 2 sektioner til 400 grise. Der er så 1900 stipladser.

Saxgaards areal var oprindeligt 40,4 ha fra udflytningen.

I 1972 købtes 10 fra Bagmose, i 1981 ca. 3 ha i forbindelse med anlæg af omfartsvejen, areal ca. 53,5 ha.

I 1988 købte Gerda "Gaasbæk" af Jørgen Wortmann, 8,3523 ha, opretholdes som selvstændig ejendom, senere aftægtsbolig for os.

I 1995 købtes 3 ha ved Lars Schmidt, matr.14 Ulkebøl.

Samlet areal ca. 56,8 ha.

I 1998 byggede vi en gastæt silo til 6000 tdr. korn.

I 2002 satte vi plasttelte på de 2 gyllebeholdere.

I 2003 købtes 5,42 ha af John Due, Ormstoft, de havde været forpagtet i en årrække.

Areal nu 62,1847 ha.

I 2004 bygges nyt maskinhus vest for møddingspladsen.

Gerda og Helmer har 4 børn, Helle og Jette, der er sygeplejersker, Jørgen der er civilingeniør, arbejder med EDB, og Jacob, der er landmand og har overtaget Saxgaard.

Driften på Saxgaard var ved overdragelsen på ca. 6.500 slagtesvin årligt, og en markdrift på 150 ha med forpagtninger.

Gerda og Helmer har begge deltaget i det offentlige liv i sognet.

Gerda har været formand for regnskabsudvalget i den alske landboforening og derved medlem af bestyrelsen og var den første kvinde, der blev valgt i landboforeningen. Hun var formand for skolenævnet i Ulkebøl Skole. Vurderingsmand for ejendomsvurdering i kommunen. Formand for Seniorlandbruget. Ledet gymnastik i UIU og var i bestyrelsen for Sydals Husholdningsforening. Da hun blev 50 år uddannede hun sig som Zoneterapeut, og praktiserede på Saxgaard og Gaasbæk.

Helmer var med i bestyrelsen for UIU. Var medlem af ligningskommissionen og vurderingsmand i Sønderborg kommune i flere år. Var medlem af Sønderborg Byråd fra 1974-78 for Venstre. Har været i Ulkebøl menighedsråd.

Var vurderingsinspektør for Dansk Landbrugs Realkreditfond fra 1987-2003 i det gamle Sønderborg og Aabenraa amt. Har været i bestyrelsen for Ulkebøl Forsamlingshus ad flere omgange Er aktiv medlem af lokalhistorisk arkiv i Ulkebøl.

2006- Jacob og Karina Sander-Larsen.

Jacob købte Saxgaard i 2006 og forældrene flyttede hen på Gaasbæk. Han er fortsat med uændret drift med slagtesvin og planteavl.

I 2007 blev Saxmose fyldt op med yderlig 30.000 m³ jord fra en udvidelse af Kompagniet i Sønderborg. I 2009 købte Jacob Villinggaard, solgte bygningerne til Michael Jessen og lagde jorden til Saxgaard. Der er i 2013, 72,7390 ha til Saxgaard. Det samlet areal i drift er i 2013 på ca. 180 ha med forpagtninger, og jorden er i mange år drevet pløjefrit. I 2012 blev der lagt et nyt tegltag på stuehuset i stedet for naturskiffer, der var fra 1892. Køkkenhaven er nedlagt og ændret til ridebane og hønsehuset er udvidet og ombygget til 2 hestebokse.

Karina er uddannet landmand inden for kvægbrug, men arbejder nu på hjælpemiddelcentralen i Sønderborg kommune. Hendes store interesse er heste.

De har 2 piger, Maren på 2 år og Maja på 9 mdr.

Saxgårds
nuværende
og kommende
generation

Tvingbro

Af Vagn Boberg Nielsen

Tvingbro i Ugledige ligger på Ronesbanke 42. Den ejes af Mette Tving Andersen og Preben Tving Andersen. De er datter og far. De driver den i et I/S. Den har matrikel nr. 11. Den havde gård nr. 7./8. i den gamle 1688-matrikel.

Under Prins Jørgens Gods i 1708 fæstedes gård nr. 7. af Peder Jensen. Gården var godt besat. Der var 16 heste og 3 køer. Det var en af de største besætninger i Ugledige. Det var en firelænget gård.

Hans Jensen Krog var fæster under Vordingborg Ryttergods i 1718. Sønnen Jørgen Hansen Krog fæstede i 1720 halvdelen af gård nr. 7. Den anden halvdel af gården blev overtaget af Peder Laursen Dragon.

Jørgen Hansen Krog døde i 1741. Hans enke, Birthe Hansdatter, fortsatte fæstet og giftede sig i 1742 med Jens Pedersen, der også tager tilnavnet Krog. De 3 nabogårde nr. 11, 12 og 13 brænder den 29. april 1762 på grund af tobaksrygning. De lå sandsynligvis nord for gård nr. 7 og nr. 8. De var begge delt i halvgårde. Gård nr. 7 var i slet tilstand i 1748. Det ser ud til, at Jens Krog havde fået en halv gård fra dem begge, for ved rebningen (opmålingen med reb og kæder) i 1748, har han nu gård nr. 8. Gårdene var ved den lejlighed gjort lige store. Det var forberedelsen til udskiftning og udflytning.

Retssagen

Nu skal vi først til en voldsom begivenhed i byen. Birthe Hansdatter døde. Hun blev begravet den 23. september

1764. Jens Krog giftede sig 10. oktober s. å. med Anne Sørensdatter.

Men halvandet år senere den 4. marts 1766 blev Jens Pedersen Krog henrettet for meddelst blodskam med sin egen Stifdatter Birthe Jørgensdatter og begge deres begangne mord på deres 2 i blodskam avlede børn – Halshugget med øxe på retterstedet ved Ugledige – og derefter begge deres kroppe med hovederne kaste på et bål og opbrænde.

Birthe Jørgensdatter var 15 år, da faderen Jørgen Krog døde i 1741. Hun tjente ellers hos Peder Pedersen i Fæby; men må på et tidspunkt være kommet hjem til moderen og stedfaderen. Men om hun har været hjemme lige til 1755, da hun blev gift med Bernt Olsen på Kræmmervængegården, der ligger ved den senere radarstation i Skovhuse, vides ikke; men i 1765 blev hun sammen med stedfaderen Jens Krog anklaget og dømt til døden for at have ombragt deres 2 børn på et tidspunkt. Retssagen optog flere sider i tingbogen.

Jens Peitersen

I september 1765 blev skomagerens søn fra Allerslev, Jens Peitersen tilsagt fæstet og til at gifte sig med den kommende enke; men han kunne først gifte sig med Anne Sørensdatter, når højesteretsdommen var afsagt. De blev gift 10 dage efter henrettelsen.

Jens Peitersens farfar, Jørgen Hansen Degn, havde været degn i Allerslev. Farmor, Elisabeth Hammer var præstedat-

ter, og som navnet antyder, havde familien været præster i Hammer i et par generationer, samt rektor på latinskolen i Næstved.

Anne Sørensdaughter døde i 1771. Jens Peitersen blev gift 4 gange mere; men det blev hans ældste søn Peder Jensen med Anne der ved hans død i 1795 overtog gården.

Peder deltog i 1797 i udskiftningen og flyttede i 1801 Tvingbro ud på sin nuværende plads. Jens Peitersen fik 4 børn mere.

Ugledige

Ugledige også kaldet Ullede blev i 1761 solgt til von Brockenhuus på Nysø sammen med resten af Allerslev Sogn. Men kongen fortrød, at han havde solgt sit gode jagtterræn ved Lekkendesøerne. Så han mageskiftede Ugledige med Sandvig, Tågeby og Skalsby.

Vildtbanestenen kom dermed til at stå ved Tvingbros have og ikke ved Skratten ved Kulsoens Hus og Mern Å. Hvor den ellers skulle have stået.

Men hele Ryttergodset blev efterfølgende solgt i 1774. Ugledige blev solgt til Johan Raben, der købte Lekkende. De 3 brændte gårde har de været nødt til at genopføre; men de er alle 3 blevet udflyttet samtidig med Tvingbro; men udstykningen har ikke været klar ved branden. Det er ikke sikkert, at de 3 gårde blev opført i fuldt omfang, for ved udflytningen blev staldene opført i kampesten. – Dog ikke Tvingbro.

Efter udflytningen

I 1832 blev Peder Jensen afløst af datter og svigersøn Karen Pedersdatter og Hans Hemmingsen. Hans var broder til Ane Hemmingsdatter, der blev myrdet af Balle-Lars i 1858. Det var også ham, der blev sendt af sted efter dommer Manthey til opklaring af mordet, kort efter det var sket. Balle-Lars blev henrettet.

Jens Jensen løste dem af i 1865. Han var plejesøn og Karen Pederdatters nieces søn; men han interesserede sig mere for et drikkelag end for sit landbrug. Efter sigende vandt han 20.000 kr. Det var et stort beløb den gang; men Skovfoged Mouritzen i Bellevueskoven skulle have udtalt at det var et par dyre røde næser Jens og han havde. Skovfogedens havde været den billigste, da han ikke havde betalt ret meget af den selv.

Det gik da heller ikke i det lange løb. I 1898 blev gården sat til salg. Det erfarede Jens Nielsen fra Vester Egesborg. Han havde selv en mindre gård der. Det endte med, at de mageskiftede. Men det var en hård omgang for Jens Nielsen og hans kone Maren Kirstine Rasmusdatter fra Træhøjgård i Tøgeby. Der var mange store sten, der skulle ryddes og meget kvik med mere, der skulle fjernes.

Man måtte så med hånden; men efter et par år fik de såmaskine. I 1906 fik han selvbinder, som den første i Ugledige. Den kostede 600 kroner. Nu begyndte det efterhånden, at gå godt efter nogle meget slidsomme år. Jens Nielsen var meget flittig, en slider af rang.

Malaria og skarlagensfeber

Jens Nielsen var født på Kullegården ved Tjørnehoved. Tre af hans søskende døde af skarlagensfeber. De to lå derhjemme og var døde da de kom hjem fra begravelsen med den første. I Allerslev Sogn døde 45 børn i 1857-58. De fleste af de 45 døde af skarlagensfeber. I kirkebogen har præsten skrevet skarlagensfeber meget tydeligt ved de 30, lidt utydeligt ved ca. 10. De sidste 5 stod der ikke noget ved. De var svækkede efter malariaepidemien, der havde huseret i sognet i 1857. Mindst 3-4 voksne var døde af gigtfeber, der var det samme som Malaria (den lollandske

feber). Den havde sit 4. udbrud (varme og fugtige somre) i Allerslev, Jungshoved og Mern Sogne, samt på Lolland-Falster det år. Første udbrud var i 1831. Det år døde 44 i Allerslev Sogn fra 1. august til 1. november. Udover de døde var rigtig mange meget syge, 40-50 %. Markerne stod uhøstede, da høstmandskabet var syge og køerne blev ikke malket.

Jens Nielsen var kun ½ år gammel, da hans 3 søskende døde på mindre end en uge. Han var først født efter malariaepidemien og var dermed bedre modstandsdygtig overfor skarlagensfeberen. Der døde også et par 18-årige af lungebetændelse.

Mund- og klovesyge

Der var ellers en god kvægbesætning på Tvingbro. Omkring 1900 begyndte køerne, at få roer ca. 3 kg pr ko. Jens rensede dem og skar dem ud med brødkniv; men det varede dog ikke så længe inden han fik roerasper I 1920 fik besætningen mund- og klovesyge. Det svækkede den meget. Der var også bygget nyt stuehus i 1919. Staldlængerne blev bygget om hen ad vejen.

Einar Nielsen

Jens Nielsen solgte til sønnen Einar Nielsen i 1925. Han blev gift med Ingeborg Larsen, fra Kærgaard i Tågeby, som det hedder nu.

Han havde både et omfangsrigt landmandsliv og et meget udadventt liv. Den Sjællandske Bondestands Sparekasse viede han en stor del af sit liv. Han var med i tilsynsrådet 1948-68, formand fra 1953-68. Han var formand for Andelsmejeriet Enigheden i Allerslev 1944-56.

Han var formand for både Sydsjællands Landbrugsskole og Brøderup Ungdomsskole. Derudover sognerådsmedlem, amtsrådsmedlem og folketingskandidat for Venstre og endeligt formand for Kirkeligt Samfund i Allerslev 1950-75.

Ruth og Hans Peter Andersen

I 1957 solgte han Tvingbro til datter og svigersøn Ruth og Hans Peter. Ingeborg og Einar flyttede til Præstø. I 1960-erne blev stalden udvidet til 45 køer der blev installeret rørmalkning og udmugningsanlæg. I begyndelsen af 70-erne blev svinene sat ud.

Ruth og Hans Peter havde 2 sønner og 1 datter. I 1977 købte den yngste søn Preben Tving Andersen halvdelen af gården. De indgik i et I/S. I 1979 blev der bygget ny løsdriftsstadl til 80 køer. Organisationsarbejde har altid fyldt meget i familien. Hans Peter var med i flere landbrugsrelaterede bestyrelser. Preben har været i Kvægavlforeningens bestyrelse og i Danmarks Jerseyforenings bestyrelse i 10 år, formand i 5 år. Han har været medlem af Arlas repræsentantskab de sidste 13 år.

Preben blev gift med Birte i 1984, og i 1987 overtog han den sidste halvdel af gården. Birte og Preben har 4 døtre Mette, Lise, Mie og Signe. Den ældste Mette overtog ½ af bedriften i 2006. Hun er uddannet Agrarøkonom fra Dalum Landbrugsskole. I 2009 blev der bygget ny stald til 250 køer, som bliver malket med 3 robotter. Til Tvingbro hørte oprindeligt 42 ha. Nu ejes 146 ha efter, at der er købt jord op 7 gange.

– o –

Historien er skrevet af Vagn Boberg Nielsen med Gunnar Kirchheiner Johansens notater, Lars Skovvangs aneopslag, Einar Niensens bog og Allerslev Sogns Kirkebog som kilde.

Vindt Mølle ved Viborg

Af Else Skovbo Jensen, arkivar ved Dansk Slægtsgårdsarkiv.

Et af Dansk Slægtsgårdsforenings tidlige medlemmer var Ludvig Chr. Petersen, der ejede Vindt Mølle ca. 4-5 km syd for byen, dengang beliggende i Viborg Søndre sogn, nu Søndermarkens sogn. Han meldte sig ind i 1944, udfyldte foreningens skema over kendte ejere med stor præcision og sendte også et fotografi af sin ejendom, som den så ud i 1944. Han overtog den i 1917 efter sin far.

Ejendommens tilliggende var i 1944: 165 tdr. land ager, 10 tdr. land eng, 40 tdr. land skov, 14 tdr. land sump og ca. 100 tdr. land sø af hartkorn 3 tdr. 4 skp. 1 fdk. og 2½ alb. Hestestalden var opført i 1840, stuehuset i 1850, laden i 1923 og kostalden i 1930. Disse bygninger er helt klart fornyet, idet ejendomsværdien pr. 1. okt. 2013 er 16,3 mill. Den nævnte sø hed dengang Vedsø, men kaldes nu Vintmølle sø.

Ludvig Chr. Petersen forærede ligeledes arkivet den lille bog "Christen Jensen, Vindt Mølle og hans efterkommere", udgivet 1920 af Karen Kirstine Henriksen.

Forfatteren skriver i bogens forord: "Den er viet mindet om min Moder og hendes Søskende i taknemlig Erindring."

Det viser sig, at Karen Kirstine Henriksen er den Frøken Henriksen, hvis arkiv Slægtsgårdsarkivet er i besiddelse af, men i dette er bogen om Vindt mølle ikke nævnt.

Frk. Karen K. Henriksen (f. 1880) telefonistinde. Samlingen indeholder:

Papirer vedr. Povl Rasmussen i Fladså.

Bogen: Henrik Enevoldsen.

Nu ejes gården af boet efter Peter Jørn Petersen, søn af Ludvig Christian. Den er beliggende Vejlevej 1 B og har matrikelnummer 1 a Viborg markjorder m. fl.

Den kendte folkemindesamler Evald Tang Kristensen (1843-1929) besøgte omkring 1887 den daværende ejer af Vindt

mølle, Peter Christensen Petersen og hans hustru Kirsten Christensdatter og udgav en lille bog "Vindt Mølle og dens Ejere." Tang Kristensen skriver i bogen bl. a.: "Anledningen til Skriftets Fremkomst er den sjældne Højtidelighed, der i Maj d. A. vil finde sted i Møllen". Hvad var det for en begivenhed? Peter og Kirsten blev gift 5. maj 1837. De havde altså guldbryllup. Han var knap 80 år, og hun 70 år. De er i øvrigt morforældre til ovennævnte frk. Henriksen.

Tang Kristensen havde ikke mange dokumenter til sin rådighed, men baserede for største delen sin bog på det, som ejeren kunne fortælle. Peter var oldebarn af Christen Jensen, der i 1713 som den første i slægten overtog fæstet af møllen, der dateres tilbage til 1500-tallet. Stiftsprovst i Viborg Martin R. Ursin udgav i 1849 bogen om Stifts-staden Viborg. Deri skriver han, at Vindt Mølle formentlig har fået sit navn, fordi man "stundom maatte vente, da der ofte manglede Vand til at drive Hjulet" Møllens navn er også set stavet Wenthe/Wenth. Tang Kristensen er ikke enig i den forklaring, fordi han mener, at almuens udtale af vente og Vindt ikke er den samme. I bogen Viborg amts stednavne nævnes forklaringen, og der står, at Evald Tang Kristensen's modstand mod den forklaring ikke er gyldig, idet der er brugt bydeform(vent) som førsteled i navnet. Noget tilsvarende ses ved navne som Bilidt og Slukefter.

Evald Tang Kristensen fik forevist en afskrift af et dokument formentlig fra ca. 1690, hvoraf det fremgår, at det hele er tilgroet af "Dynd og Dræck, saa der intet males formedelst Mangel paa Vand og kan ej blive rensset uden stor Bekostning, saa de i Møllen lader male deres brødkorn i Nunne Mølle 1 Fjerdings Vej derfra. (Nunne Mølle er Non Mølle i nabosognet Dollerup).

I det gamle dokument er omtalt, at møllen har tilstrækkelig fædrift på Viborg hede og på egen jord. Den har tørveskær og lyng til ”fornøden ildebrand”(brændsel).

Træ til hjultømmer købes på Viborg torv. Der er ½ mil til nærmeste skov. Det er muligt at fiske små aborrer, skaller og gedder i søen.

Rundt omkring Viborg by lå adskillige møller, efter at borgerne i 1529 havde klaget over, at det var vanskeligt at få malet kornet og skaffe sig malt til ølfremstillingen. Som mange bekendt blev Viborg by hærget af en voldsom brand i 1726. Derefter gik det stærkt tilbage. Det fik i 1733 mølleren ved Nørremølle til at ansøge magistraten om, at han måtte overtage betjeningen af alle borgerne. Det fik bl. a. ejeren af Vindt Mølle, enken efter Peter Hasse (død 1731) Maren Arctander til at skrive en klage stilet til ”Velædle og Velvise Herrer Magistrat”. Hun ville fortsat have lov til at lade male, når der var vand nok til det. Hendes anke blev fulgt op af andre møllere. Det kom til retssag, der først 1746 blev afgjort af Højesteret. Nørremølleren blev ikke enemøller som ønsket.

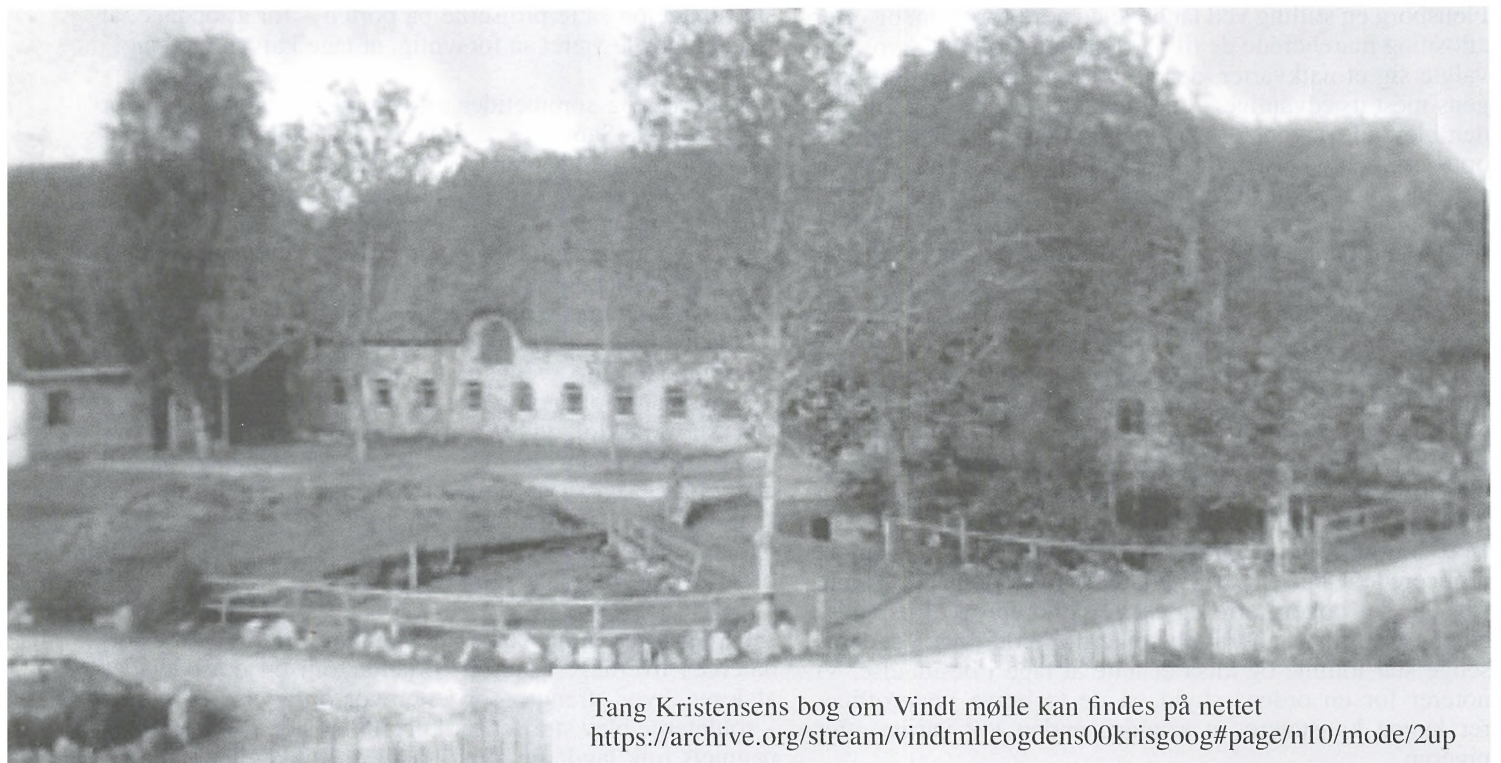
1713 bortfæstede Peter Hasse, borger i Viborg, sin gård kaldet Wenth mølle til Christen Jensen, barnefødt i Bredsgaard (Ravnstrup sogn) Fæsteren måtte beholde gården sin livstid, når han holdt den ved lige, dyrkede og gødede jorden – og som det var normalt i datidens fæstebreve, var sin husbond” hørig og lydig” og så naturligvis betalte det årlige landgilde. Nogle år senere blev det tilføjet, at fæsteren uden betaling skulle male for ejerens husstand.

Christen Jensen blev gift med Kirsten Nielsdatter 13. august 1713 i Søndre sogns kirke. Bruden var datter af Niels Poulsen i Sønner Teglgård, ikke af den tidligere fæster Frederik Thomassen som Tang Kristensen skriver. Der findes et skifte efter Niels Poulsen fra 1717 (Viborg byfoged) Deraf fremgår, at Niels Poulsen havde en datter Kirsten gift med Chr. Jensen, Vindt mølle. Det fremgår ligeledes af troløvelsesindskrivningen i kirkebogen, at Kirsten er Niels Poulsens datter.

Christen Jensen blev jordet 28. december 1764 og hans kone 12. marts 1771.

Deres søn Peiter Christensen blev gift 1765 med Helene Christensdatter i Sortebrødre kirke i oktober 1765. Tang Kristensen skriver, at Peiter blev gift med Lene Lindschou fra Skive. Det kan jo meget vel være samme person. Peiter købte møllen til selveje i 1776 for 590 rigsdaler og solgte den videre til sin søn Christen få dage før sin død i 1801. Prisen var nu 750 rigsdaler. Sønnen Christen, født ved nytårstid 1769, var stadig ugift. Folketællingen fra 1801 har en enke Anne Nielsdatter som husmoder og Christen som ugift møllersvend og hendes søn! Man skal ikke tro alt, hvad man læser i de gamle folketællinger. Anne Nielsdatter dør 27. maj 1812 som Peiter Christensens enke. Hvornår de er blevet gift, vides ikke. Christen blev dog gift, men først i oktober 1805. Bruden var den 16 årige datter fra Non mølle Edel Helene Margrethe Christensdatter. Hendes mor var Birgitte Hansdatter, der senere har givet navn til Birgittelyst kro og til bydelen Birgittelyst. Hun tjente herskabet på Hald, F. Schinkel efter hvis ægtefælle datteren var opkaldt. Om Christen skriver Evald Tang Kristensen: Han var en stille, rolig mand, inderlig god af sig, men uden synderlig energi, en mand, der holdt mest af at gå og pusle i sit hjem. Sådan må han være beskrevet af sønnen Peter Christensen Petersen, som var ejer, da Evald Tang Kristensen besøgte møllen i anledning af guldbrylluppet i 1887.

Allerede ved folketællingen 1880 var sønnen P. Brøndum Pedersen forvalter på møllen og gift med Frederikke, f. Jansen. Da faderen døde i 1898, overtog han gården, som han havde til sin død i 1916, hvorefter Ludvig Christian fik skøde, tinglyst 10. januar 1917. Samme år blev Ludvig Christian gift med Juliane. Deres ældste søn Peter Jørn Petersen f. 1920 overtog møllen ved skøde tinglyst 25. januar 1965, et skøde, der også indeholdt en aftægtskontrakt for forældrene, der levede til hhv. 1973 og 1975 ifølge deres gravsten, der stadig kan ses på Viborg kirkegård og på denne hjemmeside www.dk-gravsten.dk/kirkeg/kg_foto.php I bogen ”Vandmøller i Viborg amt” af Kristian Vestergaard, fortælles, at Vindt mølle i 1923 fik indlagt turbine med 10 HK. Møllen har tærsket og malet hele avlen, indtil man i 1967 fik mejetærsker.

Tang Kristensens bog om Vindt mølle kan findes på nettet
<https://archive.org/stream/vindtmilleogdens00krisgoog#page/n10/mode/2up>

Soldaterminder fra krigen 1864

Årsmødet 2015 afholdes på Sundeved, der var en del af slagmarken i 1864. Derfor bringes denne beretning. Forvalter H. Clausen, Jernstøberiet "Alliance", Slagelse udsendte i 1918 en lille bog med beretninger fra sine tildragelser som underofficer i 1864, hvor han var med fra Dannevirke, ved Dybbøl og på Als. En slægtning har skrevet denne artikel på grundlag af Clausens bog.

Krigen 1864 var andet end rømningen af Dannevirke, kampene ned Mysunde, Selk og Over Jagel, fægtningerne foran Dybbøl samt nederlaget på Als. Det var Bismarcks iskolde, beregnende politiske spil og vore egne politiske og militære fejltagelser, der kostede os Slesvig og Holsten. Krigen 1864 var også en hverdag, der skulle leves for både soldater og civile – en hverdag, der for soldaternes vedkommende, trods det stadigt truende nederlag og trods faren for den pludselige død og lemlæstelse på slagmarken, var et eksempel på den menneskelige tilpasningsevne.

Læser man den omfattende memoirelitteratur, som fulgte i krigens kølvand, vil man opdage, at selvom det gjorde indtryk, at kammerater blev dræbt eller sårede, så fik de uhyggelige hændelser sjældent lov til at kaste deres tunge skygge ret længe over soldaterne – livet skulle gå videre, og sårene i sjæl og sind lægtes hurtigt.

Soldaternes dagligliv var fyldt med mange, ofte muntre episoder, som midt i krigens alvor kunne lokke smilet frem. Artilleristerne, der ofte var hovedmål for den prøjsiske kanonild, var ikke særlig forknyttede over kugleregningen, fortæller H. Clausen i sin beretning ved Mysunde, hvor fjenden skød for højt. "Når en sådan granat slog ned bag os på skråningen af den bakke, hvorpå skanserne var anlagt, og rullede ned ad den frose jord, der her var blottet for sne, gjorde artilleristerne grin med det".

Clausen selv hørte heller ikke til de forknyttede, derom vidner den kvikhed, hvormed han løste problemet med at finde soveplads i de sidste dage af tilbagetoget fra Dannevirke. Forvalterens afdeling holdt under tilbagetrækningen fra Flensborg en stilling ved landevejen nord for byen, og efter afløsning marcherede de til herregården Kollund, hvor han valgte sig et natkvarter, der utvivlsomt hører til 1864-krigens mest usædvanlige – en gruekedel. Da de kom til gården blev alle sovepladser på halmlofter og i stalde hurtigt optaget, men Clausen var ikke rådvild. I vaskehuset, hvor gårdens piger i den store, indmurede gruekedel havde kogt kærnemælksvælling til soldaterne, ventede han tålmodigt, til alle var mætte og pigerne havde tømt kedlen. Da de var færdige med det, kravlede Clausen op i kedlen, satte sig tilrette med ryggen mod den varme storsten – og sov sødeligt natten igennem!

Folk kan nemt blive forvante – sådan gik det i alt fald Clausen. Natten efter, da de var rykket ind på en anden gård var gruekedlen ikke længere god nok. Nu ville han sove i en rigtig seng. En kollega, som han indviede i planen, rystede på hovedet og mente, at det var temmelig umuligt, efter som der lå 400 mand på gården.

Det vil efter min mening være den letteste ting af verden, replicerede Clausen med fyrstelig overlegenhed. Hvem tror du, der koger kaffe og skærer smørebrød til os andre end husets folk – selvfølgelig pigerne, heraf følger, at deres senge står tomme og altså er lette at tage i besiddelse. Vi noterer for en ordens skyld, at de to brave underofficerer kunne konstatere, at sengene endnu var varme efter pigerne.

Navnet Bøffelkobbøl har en særlig klang mellem minderne fra 1864. Clausens afdeling blev lagt ved Bøddelkobbøl skov, og her løste soldaterne, trætte af den evindelige militærkost af brød og flæsk, selv deres forplejningsproblemer. Pænt og dydigt spiste de det salte flæsk, men ud på aftenen gik de på togt til en gård i nabolaget, hvor et hønsehus fristede. Snart lå 15 høns i kokekedlen, og da forsigtighed jo er en dyd, ikke mindst, når man bevæger sig på den forkerte side af loven, lod soldaterne både fjer og indvolde gå i bålene.

Næste dag har hanen åbenbart ikke galet på gården, hvor hønsene var stjålet. I alt fald stillede en temmelig opbragt bondemand straks om morgenen hos kompagniets chef og påstod, at hans folk havde været på tyvetogt. Umuligt, sagde officeren – der havde overværet tilberedningen af fjerkræet, men de kunne da undersøge sagen. Hvis bondemanden fandt fjer og indvolde i lejren skulle hønsetyvene blive afstraffet. Der var naturligvis hverken spor efter det ene eller det andet – og kompagnichefen gav indigneret bonden en overhaling for hans aldeles ubegrundede mistanke mod soldaterne.

1864-soldaterne var dog ikke altid så heldige, når de forsøgte at supplere hærens rationer. Det viser en tragikomisk episode under en fægtning ved Dybbøl. Clausens kompagni havde besat en gård, og en fed kalv, som soldaterne fandt i stalden, led hønsenes skæbne – en slagter, der var menig i kompagniet, tog sig af den. Kalven hang klar til at spises – og så angreb fjenden. De danske soldater måtte hovedkulds ud af gården, men efterhånden kæmpede kompagniet sig tilbage og satte prøjserne på porten – for at opdage, at fjenden havde været så forsynlig, at tage kalven med sig!

Soldaterne tog sommetider officerernes udtalelser lidt for bogstaveligt. Sammen med syv mand blev Clausen indkvarteret hos en husmand, og da de den første dag stillede til appel, fik de besked om, at der var klaget over, at der var taget brænde i skoven, og de havde at holde fingrene fra dette brænde. Ville man tage noget, måtte de helre tage hele træer, fjøede løjtnanten til.

Næste morgen måtte han indskærpe, at der heller ikke måtte stjæles hele træer. Clausen og hans folk syntes nemlig efter appellen første dag, at de ville hjælpe lidt på den fattige husmands økonomi. De fik overtalt ham til at låne sig hans skovværktøj, og bevæbnet med dette drog de til skovs og fældede en stor ask. Den skar de i tre længder på 5-6 alen og bar stykkerne hjem på deres skuldre. Husmanden skar dem ud til stængetræer, som han lagde over sin stald – og næste morgen var der naturligvis ingen, der kendt noget til, at der var forsvundet træer i skoven.

Men der forekommer ikke alene muntre tildragelser i soldaternes hverdag. Clausen fortæller om en episode, der afslører, hvor strengt – og efter vor opfattelse barbarisk – soldaterne blev straffet for kun 100 år siden. Tre af kompagniets folk lagde en aften under et drikkegilde hånd på

en kaptajn, og ved en krigsret, hvori også forvalteren havde sæde, idømtes soldaterne henholdsvis 150, 100 og 75 slag rotting (pisk) samt hver 30 dages arrest på vand og brød. Pryglestraffen blev eksekveret i overværelse af hele kompagniet. ”Der var den dag almindelig sorg hos hver enkelt, såvel menige som befalingsmænd, thi skønt alle følte, at straffen var velfortjent, så var der dog noget nedtrykkende i, således den ene dag at stå side om side udsat for fjendens kugler, og den næste dag slå sine egne soldater og kammerater til krøblinge for livstid”, skrev Clausen.

En sådan handling virkede forrående på soldaterne, og det samme var tilfældet med de lange ophold i ildlinjen, hvor rå og grov facon måske dog i nogen grad var en form for selvforsvar, et selvforsvar der skulle dække tyndslidte nerver.

Fra løbegravene mellem skanse II og III på Dybbøl fortæller forvalteren: ”Det var i de dage, hvor vi fik mad med transportabelt dampkøkken, og en dag, som vi stod og så efter, hvor projektilerne faldt, kom to mand bærende med en madspand, omtrent som en mælkejunge, imellem sig på en stang. Vi talte om, at det gik vist aldrig godt, da de gik lige i ildlinjen, og som vi står og taler om det, kommer der en granat, der træffer den ene af bærerne, og idet han springer, splittede hans fuldstændig ad, så vi kunne se hans lemmer svæve i luften. Den anden bærer blev kastet om af lufttrykket og kom til at ligge over madspanden og var nok så kry, da han kom med den og sagde på sit fynske: ”Denj gang kom der da ikke ski’t i ma’en!”

Tilsyneladende interesserede maden ham mere end kammeraten, der øjeblikket før var blevet sprængt i stumper og stykker af den prøjssiske granat.

Forvalter Clausen vendte ikke uskadt hjem efter krigen. I kampene på Als 29. juni blev han såret to gange, først i hovedet og derefter i skulderen, og det var med nød og næppe, at han slap med vore styrker til Fyn. ”Jeg havde en fornemmelse, som om den øverste del af mit hoved løftede sig, og jeg så blod,” hedder det i Clausens maleriske beskrivelse. ”I det samme var jeg bevidstløs og trillede ned i grøften ved siden af gærdet. Pludselig stod jeg ved him-

merigets port, hvor Sct. Peder stod udenfor og lukkede op for mig og sagde: ”Vær så god at komme ind!” Jeg hørte englesang og harpeklang og så Guds herlighed, men i det samme vågnede jeg op igen og opdagede nu, at det ikke var gået mig bedre end fiskerens kone i eventyret – jeg lå endnu i muddergrøften!

Da han kom til sig selv opdagede han, at han lå mellem de kæmpende linjer Forsigtig stak han hovedet over et gærde og opdagede, at fjenden var gået i stilling på den anden side gærdet så tæt på ham, at ”jeg godt kunne have taget de rødkantede felthuer af dem”. Klogelig lod han dog være og kom senere tilbage til de danske styrker.

Clausens kompagni fik efter kampene på Als tildelt et Dannebrogskors, og mandskabet skulle afgøre om forvalteren eller en anden underofficer skulle have det. Ved afstemningen fik de lige mange stemmer, så der skulle trækkes lod om det, men Clausen viste sit smukke storsind. Hans kollega ville efter krigen søge ind ved i politiet, og da ordenen ville være til mere nytte for denne, overlod Clausen ham det uden lodtrækning.

Jens og Anna Jensens Fond

Dansk Slægtsgårdsforening administrerer Jens og Anna Jensens Fond, der uddeler rejselegater til unge, der vil uddanne sig i teoretisk eller praktisk landbrug i udlandet.

Legatportioner på 5.000 og 10.000 kr. uddeles til ansøgere, der for at komme i betragtning, er i udlandet mindst 6 eller 8 måneder.

Ansøgning sendes til:
Carl Martin Christensen,
Kåregård, Badstrupvej 39.
5485 Skamby

Kredsens arrangementer er interessante, og alle er velkomne til at deltage i det, der har interesse. Hvis man vil vide mere om et arrangement, så tag kontakt med formanden for den arrangerende kreds, navn og telefonnummer findes side 2.

Alle aktuelle indbydelser til kredsens arrangementer kan ses på foreningens hjemmeside www.slaegtsgaardsforeningen.dk under punktet kalender.

Århuskredsen

Kalø Økologiske Landbrugsskole dannede rammen om kredsens møde samt den ordinære generalforsamling den 7. oktober.

Vi blev godt modtaget og vist ind i et lokale, hvor et traktament var klar.

Underviser Klaus Kastberg fortalte og viste lysbilleder om skolens udvikling fra konventionelt til økologisk landbrugsskole samt om det brede samarbejde bl.a. med Dansk Landbrugsmuseum på Gl. Estrup, Regnskoven i Randers og Frank Erichsen fra Revn (bonderøven).

Klaus Kastberg er faglært landmand og har eget fritidslandbrug. Han har bl.a. arbejdet som driftsleder med malkebesætninger. Landbrugsskolens tilbagevenden fra hestehold til forskellige dyrehold var derfor en god oplevelse.

Der er færre elever, der kommer fra landbohjem nu end tidligere. Elevernes forudsætninger er derfor ændret, hvilket giver nye udfordringer i undervisningen. De elever, der ikke har erfaring med pasningen af dyrehold, er overraskede over de krav, der stilles for at pleje dyrene og det medfølgende ansvar i døgnets 24 timer. Flere kom med forventning om at kunne leve og være selvforsynende ved at drive et landbrug i lighed med Frank Erichsen, hvilket Frank Erichsen oplyser eleverne om ikke er muligt.

Efter foredraget så vi dyrene i marken og den imponerende store hestestald. Det var specielt interessant for de af deltagerne, der var tidligere elever og medarbejdere.

Generalforsamlingen drøftede foreningens fremtid. Vi afventer afstemningen på årsmødets generalforsamling i 2015. Dersom der da er flertal for nedlæggelse af foreningen, blev der drøftet to alternativer: 1) oprettelsen af et Slægtsgårdslaug med egne vedtægter og egen økonomi under Dansk Landbrugsmuseums Venneforening på Gl. Estrup i lighed med de øvrige 14 laug og grupper. Dansk Slægtsgårdsforenings organisation vil således stort set kunne fortsætte. 2) omdannelse til forening i lighed med Jydske Landmænds Understøttelsesforening. Et medlemskab her koster 500 kr. og er gældende for livstid. Der afholdes en årlig generalforsamling, der arrangeres et interessant sted, som forevises og der serveres frokost for delvis egen regning.

Der blev ingen ændring i bestyrelsens sammensætning. Mødet sluttede med en sang af Grundtvig: Nu falmer skoven trindt om land.

Anne Lis Ladefoged.

Midtjysk Kreds

Midtjysk kreds har den 6. oktober afviklet årets sidste arrangement. Det var et besøg på maskinfabrikken HE-VA i Nykøbing Mors. Bestyrelsen havde bedt om tilmelding til aftenen – og godt for det, ellers var kaffen og lagkagen vist sluppet op. Der kom 52 fra nær og fjern. Det vidner om en stor interesse for at få et indblik i den udvikling i maskinparken, der har været omkring det at drive et landbrug, og som vi alle er en del af.

Direktør Heine Christiansen viste rundt, og han var god til at få alle med. Virksomheden er startet af Heines forældre, og de arbejder stadig dagligt med i virksomheden. Heines far havde været i gang med forskelligt indenfor maskinbranchen og mest små opgaver, som blev produceret på landbruget i Gullerup. En gang manglede han en tromle til sit landbrug og tog hen til maskinhandler Ingemann Larsen i Mollerup for at købe en tromle. Snakken faldt sådan at han ikke fik købt tromle, men i stedet blev det aftalt at han skulle gå hjem og selv lave en modeltromle, og at Ingemann Larsen ville aftage de første ti styk. Tromlerne er siden udviklet og i dag går langt det meste af virksomhedens produkter til eksport. Der produceres også harver, frontpakkere, kæmpestore sammenbyggede såsæt, m.m.

Eksporten stiller særlige krav og virksomheden skal være på forkant med de enkelte marketers specifikke krav til udformning og sikkerhedskrav. Kravene er eksempelvis ikke de samme i Tyskland og Frankrig. EU arbejder for en harmonisering af kravene, men der kan godt gå en længere årrække, inden det bliver virkelighed.

HE-VA er beliggende dels i landsbyen Ørding hvor der er 60 ansatte og dels i Nykøbing, hvor der er beskæftiget 80 personer. Virksomheden tager et socialt ansvar og har ti lærlinge. Kontoret er beliggende i Nykøbing og her er bygningsmassen suppleret med opkøb af et par nærliggende virksomheder, men alligevel er der stort set årligt blevet bygget haller eller ombygget på den eksisterende bygningsmasse. Sidste år brændte malerværkstedet i Nykøbing, så det er nyopbygget efter alle arbejdstilsynets anvisninger. Der er jo love for, hvor meget en person må løfte, og det giver også HE-VA udfordringer med at tilpasse arbejdspladserne. Der er ikke skiftehold på virksomheden.

Generationsskiftet har hele tiden været afklaret i familien. Heine er maskinproducent, mens broderen Anders altid har interesseret sig for landbrug, og for nogle år siden købte han herregården Rosvang i Thy.

Der er meget at tage hensyn til og ikke mindst jernpriserne spiller en stor rolle. Meget bliver købt i Østen fragtet til Danmark og svejset sammen for så igen at blive eksporteret til eksempelvis Japan, som er en stor aftager af tromler. Der eksporteres til stort set hele Verden, og det kræver salgskanaler der fungerer.

Slægtsgårdsforeningen fik et rigtig godt indtryk af en virksomhed, der har lagt krisen bag sig, og som arbejder behårdt for at agere i en Verden af forskellige krav fra myndigheder og mangeartede krav fra landmænd med meget forskellige jordtyper og klimatiske forhold.

Gunhild Olesen Møller

Vejlekredsen

Torsdag den 6. november havde Kredsen deres generalforsamling på Spisestedet Den Gamle Brugs i Givskud. Vi var 25 fremmødte til en rigtig hyggelig aften. Generalforsamling blev ledet af Laurits Chr. Laursen fra Give og vi havde genvalg til bestyrelsen. Et punkt på aftenens dagsorden var foreningens fremtid - vi havde en god diskussion, og der kom mange meninger frem. Til forslaget om sammenlægning med senior landmændene, var der ikke tilslutning. Konklusion på diskussionen var, at man helst ville fortsætte som i dag med en selvstændig forening. Vi er dog opmærksomme på udviklingen og det vigende medlemsantal og den aftagere interesse fra unge kræfter. Foruden den ordinære generalforsamling, havde vi et meget interessant foredrag om Kaj Munk ved Knud Tarpgaard fra Vedersø. Således fik vi et godt indblik i Kaj og Lise Munks liv og færden, som blev krydret med anekdoter fra menigheden i Vedersø omkring besættelsen. Knud Tarpgaard står gerne til rådighed for indlæg/foredrag om Kaj Munk og vi skal give ham de varmeste anbefalinger for hans viden og formidling.

Steffen Buch Juul.

Sjælland Syd

Højskoledagen på Emmaus i Haslev den 8. november 2014, havde desværre kun samlet 26 personer. Vi havde så til gengæld en rigtig god og interessant dag. Efter morgenmaden fik vi en gennemgang af Emmaus galleriet ved Grethe Olsen. Hun gennemgik nogle af kunstværkerne i kælderens, hvor der udstilles kirkekunst. Vi fik forklaret det særegne ved ikonmaleri. Derefter gennemgik hun flere af de udstillede værker. Det gav en meget fin forståelse af kunstværkerne, end det umiddelbare førstehåndsindtryk gav.

Næste oplevelse var fhv. skoleinspektør Hans Jørgen Færks meget professionelle og medrivende foredrag om digteren og præsten Kaj Munk. Det var interessant at høre om hans opvækst efter moderens død, han var kun 5 år, hans liv som præst med alle bekymringerne og kontroverserne med systemerne, både de personlige, de kirkelige og de politiske.

Efter eftermiddagskaffen havde vi sangtime med Næstveds borgmester Carsten Rasmussen, som på meget underholdende vis fik os til at synge med på sange fra højskolesangbogen og fra dansktoppen fra den tid, da de fleste af os var unge.

Afslutningsvis holdt Inger M. Hansen sit foredrag med lysbilleder. Vi fik en historisk gennemgang af foreningens historie, siden den blev stiftet den 5. juli 1941.

Foredraget handlede også om hendes og hendes families store arrangement i Dansk Slægtsgårdsforening. Både hendes far, Christian R. Christensen, og hendes bror, Carl Martin Christensen, har således været formænd for foreningen. Hun har selv været sekretær fra 1966 og senere kasserer for foreningen. Et meget interessant og oplysende foredrag.

Kl. 16 skiltes vi igen efter en spændende dag.

Dorrit Røtting

Vestsjællandskredsen

Efterårsudflugten havde samlet 45 deltagere, som samledes hos firmaet Rasmus Degn i Løve. Vi samledes i gæstestuen, hvor direktør Niels Degn tog imod og fortalte. Hans forældre – Kirstine og Rasmus Degn - etablerede værkstedet ved landevejen efter Anden Verdenskrig. Han var uddannet hos Michael Jensen i Høng, der havde udviklet en betydelig maskinfabrik. Rasmus Degn begyndte at handle med traktorer i 1950. Der har været mange lærlinge og mange sidder nu rundt omkring som bilforhandlere eller maskinhandlere. I dag er der ansat 14 mand på værkstedet ligeligt fordelt mellem traktorer og biler. Nu er Niels Degn ved at gennemføre et generationsskifte, så tredje generation ved Mads Degn kommer til.

Niels Degn fortalte, at en lokal landmand gerne ville have en ny traktor, men hans kæreste ville giftes før en han fik sin anden store kærlighed ind på gården. Han købte dog traktoren, men da han skulle ud til traktoren den første dag, lå nøglerne til kirken på sædet. Så gav han sig.

En af deltagerne fortalte, at firmaet altid har været kendt for et højt serviceniveau. Rasmus Degn havde telefonen ved sengen, og en gang da forvalteren på den lokale lucernemelsfabrik ringede midt om natten, var det første han sagde til Rasmus Degn: "Hvorfor var du så længe om at tage telefonen!"

Kirstine Degn skrev regningerne med sirlig håndskrift, og hun bøjede sig ikke for den moderne teknik.

Efter at have nydt en forfriskning og kikket os om på værkstedet og kørte vi nogle få kilometer til Gangergårdens maskinstation, der er indrettet i den tidligere lucernemelsfabriks rummelige haller.

Efter en kort tur samledes vi om kaffebordet, hvor Anders Gangergaard først serverede smagsprøver på rødvin fra egen vingård. Vinene blev smagt, bedømt og nydt til en ostemad. Anders Gangergaard fortalte at han plantede 450 vinstokke i 2006, første høst var i 2008 og han fortalte med tilfredshed, at han allerede have modtaget en sølvmedalje for sin vin ved en vinmesse.

Efter ostemadden serveredes kaffe og kringle. Og så fortalte Anders Gangergaard, at han er 8. generation på Gangergård. I 1976 begyndte han at drive lidt maskinstation, og det udviklede sig og han etablerede et samarbejde med Testgården, der også drev maskinstation. Enden på samarbejdet blev at Anders Gangergaards søn Joachim overtog de to maskinstationer.

Far og søn har tilsammen 450 ha, som passes med maskinstationen. Joachim Gangergaard fortalte, at han er udlært landbrugsmekaniker hos Rasmus Degn og derefter landmand. Maskinstationen har 22 mand og 42 kørende enheder. Foruden maskinstationen har han et lager af raps for DLF- Trifolium. Lageret rummer 8.500 tons.

Da vi forlod maskinstationen, var alle enige om, at vi havde haft en meget interessant dag.

OGN

Returadresse:

Inger M. Hansen,
Svalevej 13, 4440 Mørkøv
ID: 47395

 POST
PP DANMARK

B

Ordener hænger man på idioter

Vi kender alle sammen citatet, der er gengivet i overskriften. Der er første linje til andet vers af P. A. Heibergs Indtogsvisen fra 1790, da kronprins Frederik og prinsesse Marie af Hessen vendte tilbage til deres residensstad. Heiberg citeres flittigt, med hvad var han ærinde med at sige sådan?

Hele verset lyder:

Ordener hænger man paa Idioter,
Stierner og Baand man kun Adelen gier;
Men om de *Mallinger, Suhmer* og *Rother*,
Man ei et Ord i Aviserne seer.
Dog, har man Hierne,
Kan man jo gjerne
Undvære Orden og Stierne.

Det Heiberg er ude efter var ikke ordenerne, men ordensvæsenet. Elefantordenens blå skærf gav navn til "Blå ridder" og Dannebrogordenens hvide skærf til "hvid Ridder". Kong Christian den Femte havde bestemt, at der højst kunne være 30 "Blå Riddere" og de skulle være fyrstelige eller adelige. Kongen besluttede også at der kunne være indtil 50 "Hvide Riddere", som skulle være adelige.

Heiberg er ude efter det system, der tildeler den kongelige gunstbevisninger til adelige, medens borgerlige, som Malling, Suhm m. fl., der var videnskabs- og hædersmænd ikke kunne få en kongelig påskønnelse.

Kronprins Frederik blev konge i 1808, og han ændrede straks ordensvæsenet. At han ikke fik ændrede det tidligere har den forklaring, at monarken er Ordensherre, og kong Christian den Syvende levede stadig, selvom det var kronprinsen, der regerede landet. Den 28. juni 1808 udsendte han et åbent brev, hvori han udvidede Dannebrogordenen til "et udvortes tegn på anerkendt borgerværd for alle undersåtter uden hensyn til stand eller adel. Samtidig udvidedes Dannebrogordenen til fire klasser, storkommandør, storkorsridder, kommandør og ridder. Senere inddeltes komman-

dør- og ridderklassen i to. Ved kongeligt reskript af 10. oktober 1808 kunne Dannebrogordenen også tildeles kvinder.

Det Heiberg kritiserede i 1790 blev rettet i 1808, men han havde fået en bøde. Senere blev han landsforvist for sit frisprog. Heiberg var heller ikke sart. I Indtogsvisens vers tre står:

Rigdommen voxer i Adelen Bleer;
Og, som en Skoemager nyeligt har sagt,
Eene de van'er, og von'er, og de'er
Holder Fortuna og Plutus i Agt.
Har vi ei meget,
Er det vort eget,
Som ei fra Staten er sveget.

Det er de tre sidste linjer, der er interessante, for gode borgere havde selv skabt det de har, adelen har deres rigdom fra at have snydt staten.

OGN

P. A. Heiberg

